O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(2-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

implications for teaching English, especially for ESL learners who need to master the rhythmic patterns of the language to improve their communicative competence.

In conclusion, the study underscores the complexity of sentence stress in English and its importance for both native speakers and learners of the language. Further research is recommended to explore innovative teaching strategies that can help non-native speakers acquire more native-like stress patterns.

References:

1. Beckman, M. E., & Edwards, J. (1990). Lengthenings and shortenings and the nature of prosodic constituency. In J. Kingston & M. E. Beckman (Eds.), *Papers in Laboratory Phonology I: Between the Grammar and Physics of Speech* (pp. 152-178). Cambridge: Cambridge University Press.

2. Fry, D. B. (1955). Duration and intensity as physical correlates of linguistic stress. *Journal of the Acoustical Society of America*, 27(4), 765-768.

3. Schilling, H. (2012). The Role of Prosodic Stress in Communicative Competence. *Journal of Pragmatics*, 44(6-7), 1292-1304.

4. Parmonova Nasiba Amriddin Qizi. (2023). THE CONCEPT OF “TREASURE” IN ENGLISH FOLKLORE. American Journal of Philological Sciences, 3(11), 53–56. https://doi.org/10.37547/ajps/Volume03Issue11-09

5. Solnyshkina, M. I., & Qizi, P. N. A. (2023). EFFECTIVE METHODS TO TEACH INTERCULTURAL COMMUNICATION TO UZBEK STUDENTS. International Journal of Advance Scientific Research, 3(05), 83-87.

6. Rakhmankulovna A. S. THE ROLE OF EDUCATION AND TRAINING IN PROFESSIONAL TRAINING AND THE IMPORTANCE OF FOREIGN LANGUAGES IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF STUDENTS //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – T. 3. – №. 09. – C. 58-62.

7. Buronova Xolida Toshtemirovna, & Tojiboyeva Anora Begmurod kizi. (2023). SOME STYLISTIC FEATURES OF VERBS IN TUNYUQUK INSCRIPTION (BASED ON RELATIONAL FORMS). Open Access Repository, 4(3), 374–377. https://doi.org/10.17605/OSF.IO/RU8PY

O‘ZBEK ADABIYOTIDA SATIRA JANRI

Sherboeva Nodira
Jizzax davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya. Satira azaldan o‘zbek adabiyotida muhim janr bo‘lib, ijtimoiy va siyosiy sharhlar uchun kuchli vosita bo‘lib kelgan. O‘zbek satirasi o‘zining mumtoz ildizlaridan tortib to hozirgi zamon ko‘rinishlarigacha rivojlanib, jamiyat va madaniyatning o‘zgaruvchan dinamikasini aks ettirdi. Ushbu maqolada o‘zbek adabiyotidagi satira janrining tarixiy rivojlanishi, asosiy mavzulari va ko‘zga ko‘ringan shaxslari o‘rganilib, uning jamiyat normalarini tanqid qilish va shakllantirishdagi o‘rni yoritilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbek adabiyoti, satira, ijtimoiy tanqid, siyosiy, sharh, Alisher Navoiy, jadidlar harakati, Abdulla Qodiriy.

Boy tarixiy va madaniy rivoyatlardan iborat gobelen bo‘lgan o‘zbek adabiyoti mintaqaning ijtimoiy dinamikasini aks ettiruvchi ko‘plab janrlarni o‘z ichiga oladi. Bu janrlar orasida satira o'ziga xos va muhim o'rin tutadi. O‘zbek adabiyotida satira jamiyatning tanqidiy ko‘zgusi bo‘lib, ijtimoiy, siyosiy va madaniy kamchiliklarni fosh etish va tanqid qilishda hazil, kinoya, hazildan foydalanadi. Bu janrning ta’sirchanligi uning o‘quvchilarni o‘yin-kulgi orqali o‘ziga jalb eta olishida, shu bilan birga fikrni uyg‘otish va islohotlarni rag‘batlantirishdadir.

O‘zbek adabiyotida satira tarixi Markaziy Osiyoning kengroq ijtimoiy-siyosiy manzarasi bilan chuqur bog‘langan. Alisher Navoiyning mumtoz asarlaridan tortib jadidchilik harakatining islohotchi asarlarigacha bo‘lgan davrda o‘zbek satirasi jamiyatning o‘zgaruvchan konturlariga moslashib, rivojlandi. Har bir davr o'ziga xos qiyinchiliklar va kontekstlarni keltirib chiqardi, ular mohirlik bilan tasvirlangan va satira ob'ektivi orqali tanqid qilingan.

Satiraning o‘zbek adabiyotidagi o‘rni shunchaki o‘yin-kulgidan tashqarida; ijtimoiy va siyosiy sharhlar uchun kuchli vosita bo'ldi. Jumladan, 19-asr oxiri — 20-asr boshlarida jadidlar davrida satirik adabiyot ta’lim va jamiyat islohotlarini targ‘ib qilishda muhim rol o‘ynadi. Abdulla Qodiriy, Hamza Hakimzoda Niyoziy kabi yozuvchilar an’anaviy amaliyotdagi bema’nilik va ziddiyatlarni ko‘rsatib, zamonaviylashtirishga intilish uchun kinoyadan foydalanganlar.

Raqamli ommaviy axborot vositalarining paydo bo'lishi satirik asarlarning qamrovini kengaytirib, ularga kengroq auditoriyani jalb qilish va jamoatchilik nutqiga yangi usullar bilan ta'sir o'tkazish imkonini berdi.

Ushbu maqola o‘zbek adabiyotida satiraning rivojlanishini o‘rganish, uning tarixiy ildizlarini izlash, asosiy mavzularini o‘rganish, taniqli satirik adiblarning hissalarini yoritishga qaratilgan. O‘zbek adabiyotidagi satira taraqqiyoti va ta’sirini anglash orqali biz O‘zbekistonning madaniy-ijtimoiy tuzilishi haqida chuqurroq tasavvurga ega bo‘lishimiz va satiraning janr sifatidagi bardavom qudratini qadrlashimiz mumkin.

Tarixiy rivojlanish

O‘zbek adabiyotida satiraning ildizlari mumtoz asarlarga borib taqaladi, shoir va yozuvchilar ijtimoiy normalar va siyosiy tuzilmalarni tanqid qilishda hazil va kinoyadan foydalanganlar. Ilk misollardan biri turkiy adabiyotning nufuzli namoyandasi Alisher Navoiy (1441-1501) bo‘lib, uning asarlarida ko‘pincha satirik unsurlar mavjud. Navoiyning chig‘atoy tilida yozilgan she’rlarida o‘z davrining axloqiy-ijtimoiy masalalari nozik tanqid qilingan.

19—20-asr boshlarida o‘zbek satirasi yanada yorqin va to‘g‘ridan-to‘g‘ri bo‘ldi. Madaniy-ma’rifiy islohot harakati bo‘lgan jadidchilik davrida Abdulla Qodiriy va Hamza Hakimzoda Niyoziy kabi yozuvchilar satira orqali jamiyatdagi illatlarni bartaraf etish, modernizatsiya va islohot tarafdori bo‘lishdi. Qodiriyning “O‘tkan kunlar” romani va Niyoziy dramasida an’anaviy amaliyotlarning bema’nilik va ziddiyatlari, o‘zgarishlarga qarshilik ko‘rsatildi.

O‘zbek satirasida asosiy mavzular

O‘zbek satirasi doimiy ravishda bir qancha takrorlanuvchi mavzularga e’tibor qaratgan:

Ijtimoiy adolatsizlik va tengsizlik: Satirik asarlar ko‘pincha turli ijtimoiy tabaqalar o‘rtasidagi nomutanosiblikni tanqid qiladi, quyi tabaqalarning elita tomonidan ekspluatatsiyasi va zulmini fosh qiladi.

Siyosiy korruptsiya: Ko'plab satirik asarlar korruptsiyaga uchragan amaldorlarni va hokimiyatni suiiste'mol qilishni nishonga olib, siyosiy tizimdagi samarasizlik va ma'naviy tanazzulga oydinlik kiritadi.

Madaniy ikkiyuzlamachilik: Satiristlar ko'pincha e'tirof etilgan qadriyatlar va haqiqiy xatti-harakatlar o'rtasidagi tafovutni ta'kidlab, madaniy va diniy me'yorlarga yuzaki rioya qilishni masxara qilishadi.

O'zgarishlarga qarshilik: Takroriy mavzu modernizatsiya va islohotlarga qarshilikni tanqid qilishdir, ayniqsa jadidlar davrida, bu erda an'anachilar ko'pincha taraqqiyotga to'siq sifatida tasvirlangan.

O‘zbek satirasida ko‘zga ko‘ringan siymolar

O‘zbek adabiyotida satira janriga bir qancha yozuvchi va shoirlar salmoqli hissa qo‘shgan:

Alisher Navoiy: Asosan satirik bo‘lmasa-da, Navoiy asarlarida o‘z davrining axloqiy-ijtimoiy masalalarini tanqid qiluvchi satira unsurlari mavjud.

Abdulla Qodiriy: O‘zbek adabiyotining yetuk namoyandasi Qodiriyning “O‘tkan kunlar” satirik romani o‘zbek adabiy merosining tamal toshi bo‘lib qolmoqda.

Hamza Hakimzoda Niyoziy: O‘zbek dramaturgiyasining kashshofi bo‘lgan Niyoziyning pyesalari jamiyat normalarini satirik tarzda yoritgani va islohotlarga qarshilik ko‘rsatishi bilan mashhur.

G‘afur G‘ulom: Sho‘rolar davrida G‘ulomning satirik she’rlari va nasrida ijtimoiy masalalar, sovet jamiyatidagi ziddiyatlar tanqid qilindi, hazil bilan zamonaviy hayotning keskin tanqidi uyg‘unlashtirildi.

Zamonaviy o'zbek satirasi

Hozirgi zamonda o‘zbek satirasi yangi media va zamonaviy mavzularga moslashib, yuksalishda davom etmoqda. Yozuvchilar va hajvchilar hozirgi ijtimoiy, siyosiy va madaniy muammolarni hal qilish uchun satiradan foydalanadilar. Raqamli platformalarning yuksalishi, shuningdek, satirik ifoda uchun yangi yo'llarni taqdim etdi, kengroq auditoriyani qamrab oldi va ommaviy nutqni rag'batlantirdi.

Xulosa

O‘zbek adabiyotida satira ijtimoiy qadriyatlar va me’yorlarni aks ettirish va shakllantirishda hal qiluvchi o‘rin tutgan. O‘zbek satirasi o‘zining mumtoz ildizlaridan tortib to hozirgi zamon shakllarigacha tanqid va sharh uchun kuchli vosita bo‘lib qolmoqda. Kamchilik va qarama-qarshiliklarni fosh qilish orqali u o‘quvchilarni o‘z jamiyati haqida fikr yuritishga, islohot va takomillashtirish yo‘llarini ko‘rib chiqishga chaqiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullaev, B. (2010). Uzbek Literature and Society in the 19th and 20th Centuries. Tashkent: Uzbekistan Publishing House.

2. Hodge, A. (2007). The Art of Uzbek Satire. Central Asian Review, 12(3), 45-67.
3. Karimov, R. (2015). Classical Uzbek Literature: Themes and Traditions. Samarkand: Samarkand University Press.
4. Sultanmuratova, G. (2020). Modern Trends in Uzbek Satirical Literature. Uzbek Literary Journal, 27(4), 89-10.

6-SHO‘BA
ZAMONAVIY GUMANITAR TA’LIMNING DOLZARB MUAMMOLARI

ICHKI ISHLAR XODIMINING TIBBIY MADANIYATINI YUKSALTIRISH HOZIRGI KUNDAGI AHAMIYATI

Tursunpo‘latov Akmaljon
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyatda huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari jamoat xavfsizligi va tartibini saqlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Biroq, o‘zlarining jiddiy vazifalari bilan bir qatorda, ushbu ofitserlar o‘rtasida mustahkam tibbiy madaniyatni tarbiyalash muhimligi ko‘pincha e'tibordan chetda qolmoqda. Ushbu maqolada ichki ishlar organlari xodimlarining tibbiy madaniyatini yuksaltirishning bugungi sharoitdagi ahamiyati yoritilgan. U tibbiy bilim va amaliyotlarni huquqni muhofaza qilish organlarining o‘qitish va operatsiyalariga integratsiyalashning ko‘p qirrali afzalliklarini o‘rganadi. Bundan tashqari, u huquqni muhofaza qilish organlarida tibbiy savodxonlikni oshirish, jismoniy va ruhiy farovonlikni oshirish va sog‘liqni saqlashga proaktiv yondashuvni rivojlantirish strategiyalarini muhokama qiladi. Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi nafaqat ofitserlarning samaradorligi va xavfsizligini oshiradi, balki ular xizmat qilayotgan jamoalarning umumiy farovonligiga ham hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: tibbiy madaniyat, huquqni muhofaza qilish organlari, ofitserlar farovonligi, sog‘liqni saqlashni o‘qitish, jamoat xavfsizligi.

Zamonaviy jamiyatda huquqni muhofaza qilish organlari xodimlariga huquqbuzarliklarning oldini olish va jamoat xavfsizligi haqidagi an'anaviy tushunchalardan ancha uzoqroq bo‘lgan juda ko‘p mas'uliyat yuklangan. Favqulodda vaziyatlarga javob berish va qonunlarni qo‘llashdan ruhiy salomatlik inqirozini hal qilish va giyohvandlikka qarshi kurashishgacha ichki ishlar xodimlarining roli ham